

Απόστολος Πιερρής

Για τα Κάρνεια

I

Από τα Υακίνθια στις Γυμνοπαιδιές και από τις Γυμνοπαιδιές στα Κάρνεια.

Η Σπάρτη εόρταζε κάθε μήνα του καλοκαιριού μια μεγάλη γιορτή. Εχάιρετο τελετουργικά το κάλλος της τελειότητάς της.

Εορτή είναι ιερουργία της αιωνιότητας: ο Χρόνος παύει, γιατί εξαφανίζεται η ανησυχία της διάρκειας, εκμηδενίζονται η μέριμνα της ζωής και η αγωνία του θανάτου. Η αιωνιότητα υποστασιοποιείται στις

ευλογημένες, προνομιούχες στιγμές επιτευγμένης τελειότητας – είναι η τελειότητα της φυσικής ύπαρξης. Το τετελεσμένο «τέλος» συνιστά την αιωνιότητα ως τροπικότητα της οικείας του ύπαρξης.

τοις μὲν πέδα κάλλεος αἰέν

Ίβυκος Fr.282 (a) 46 Page – Campbell

(ο λόγος περί των «καλών» του Τρωικού πολέμου με κορυφή τον Τρωίλο: μετέχουν του κάλλους αιωνίως, αν και θανόντες προ πολλού. Η τελειότητά τους είναι αιώνια).

Το Απόλυτο απο-καλύπτεται ως Κάλλος στο πλέγμα του Κόσμου, το Είναι φαίνεται ως Κάλλος στο Γίγνεσθαι. **Το μόνο απόλυτο στην ύπαρξη είναι η ομορφιά, όλα τα άλλα έχουν σχετική αξία και σημασία. Το μόνο που Είναι ως πλήρες ον στον χρόνο είναι το κάλλος, όλα τα άλλα μετέχουν του μηδενός, είναι και δεν είναι, υπάρχουν όχι ως φανέρωση του Είναι, αλλά ως φάντασμα τερατώδους μείξης όντος και μη όντος, ως α-σχήμια, ως αισχρότητα.**

Αλλά και η ασχήμια χορεύει τον χορό του κάλλους στον «Κόσμο». Τα πάντα ωραιοποιούνται στην κοσμική αρμονία. Στην εναντίωσή τους τα φαινόμενα επιδεικνύουν την αρμονική σύζευξη των όντων. Χορός και πάλη (αθλητικός αγώνας) και μονομαχία (μάχη) αποτελούν παραλλαγές της ίδιας επί-δειξης μορφολογικής τελειότητας. **Ο ρυθμός του κάλλους συνέχει την ύπαρξη του όλου σε ένα πύργο υπέρ το μηδέν. Η ομορφιά βασιλεύει στον Κόσμο. Ο πρωθήβης Άναξ αποτελεί την αρχή και το τέλος, τον «λόγο» - την αιτία και τον σκοπό -, το νόημα και το σωτήριο, του παντός.**

Στο δυτικό αέτωμα του ναού του Διός στην Ολυμπία διακηρύσσεται συμβολιζόμενη η πάσα αλήθεια του Ελληνισμού, το παλαιόν και αεί νέον ευαγγέλιο του Κάλλους.

II

Απόλλων Κάρνειος, προαπολλώνιος Κάρνος, γιορτή πολυήμερη Κάρνεια και Κάρνειος μην, επιχωριάζουν στους Δωριείς. Κάρνειος δ' ἦν μήν, ἱερομηνία Δωριεῦσι (Θουκυδίδης V, 54, 2).

[Για τα Κάρνεια δείτε την παλαιά μελέτη μου «Κάρνεια Ιερομηνιακά»].

Για την Σπαρτιατική μορφή των Καρνείων έχουμε διάφορες πληροφορίες. Η εννεαήμερος εορτή (μεταξύ 7^{ης} και 16^{ης} του σεληνιακού μηνός) συνέβαινε στον τρίτο μήνα του θέρους, τον Κάρναιο, από τέλους περίπου Αυγούστου μέχρι τέλους Σεπτεμβρίου (cf. Θουκυδίδης V, 76), και συνδυάζετο με τον τρυγητό των αμπελιών. Είχε και μια σχέση με αγέλες πραιμμάτων, και τον ηγεμόνα κριό. Προσέλαβε και ανθρώπινο αγελικό και συνεπακολούθως στρατιωτικό χαρακτήρα. Υπόκειται και καθαρτήριοις ιεροπραξία, δίνεται έμφαση στην παρθενία (αποχή από γενεσιουργίας, Καρνεάται άγαμοι), λαμβάνει χώρα δρόμος ταχύτητος υπό μορφή καταδίωξης (σταφυλοδρομία) και κυριαρχούν μουσικοί αγώνες.

Συνδέοντας τα δρώμενα της γιορτής με τα μυθολογικά των Καρνείων, και εντάσσοντας όλες τις λεπτομέρειες στο ερμηνευτικό πλαίσιο που έχω προσδιορίσει για την φύση και τις μορφές της Απολλώνιας (= Ολυμπικής) θρησκευτικότητας, αναδύεται ο ειδικός χαρακτήρας του θεού και η νοηματοδότης μορφή της εορτής του κατά την Δωρική επι-φάνειά του. Τα προδωρικά υποτάσσονται και αφομοιώνονται στην ταυτότητα του νέου θεού.

Σημαντική είναι η παραβολή της αντίστοιχης εορτής στην Θήρα, συνεξεταζομένης με την τοποθεσία και αρχιτεκτονική μορφή του ναού του Καρνείου Απόλλωνος στην Σπαρτιατική αυτή αποικία (κύριου τόπου λατρείας εκεί), και με τις πρωιμότερες επιγραφές στους παρά τον ναό βράχους.

Σε δεύτερο βαθμό το αυτό ισχύει και για την Κυρήνη, αποικία της Θήρας. Λόγω της Σπαρτιατικής καταγωγής της Κάρνειας λατρείας στις δύο αυτές πόλεις (cf. Πίνδαρος, *Πυθιονίκαι*, V, 72sq.), ο σοφός συνδυασμός των

σχετικών στοιχείων από αυτές με τα Λακεδαιμόνια συμβάλλει σημαντικά στην αποκρυστάλλωση της αυθεντικά καθαροδωρικής φυσιογνωμίας του θεού και ολοκληρωμένης μορφής της λατρείας του. [Cf. Καλλίμαχος, *Υμνος εις Απόλλωνα*, 77sq. **Τα ωραία εαρινά άνθη και ο χειμέριος κρόκος ήδυναν το ιερό του φίλανθου θεού στην Κυρήνη**, και ανέσπερο φως από άσβεστο πυρ στον βωμό του δοξολογούσε την παρουσία του, ενώ χοροί αγάλλυναν τον φιλόμολπο, ορχηστή Παίδα στην μεγάλη εορτή της πόλης, τα Κάρνεια].

Στην ανάλυση των δεδομένων και των σχετικών πληροφοριών ώστε να φανεί η μορφή τους θα είναι αφιερωμένη η ομιλία μου την Παρασκευή. Στο αρχαιοελληνικό συμπόσιο του Σαββάτου η συζήτησή μας θα περιλάβει και συμποτικές απόψεις της μεγάλης εκείνης ιερής πανήγυρης.

III

Υπάρχει η μαγεία της γονιμότητας.

Η Μεγάλη Μητέρα, η μάνα Γη που κυοφορεί, γεννάει και τρέφει τα πάντα, η Φύση που φύει τα γινόμενα και, αρχετυπικά, τα φυτά.

Οι χυμοί πέττονται, οι καρποί ωριμάζουν, με τη θερμή του Θέρους, οι γεύσεις μελώνουν, η τροφή δυναμώνει, τα ακρό-δρυα είναι έτοιμα και η οπώρα μαζεύεται και απολαμβάνεται από την συγκομιδή των σιτηρών τον Θεριστή (Ιούνιο) μέχρι τον τρύγο

των σταφυλών τον Τρυγητό (Σεπτέμβρη). Μετά το καλοκαίρι, έρχεται το Μετ-όπωρο, που οι καρποί φθίνουν, το Φθιν-όπωρο.

Τελετουργίες αναπαριστούν συμβολικά τα τεκταινόμενα της φύσης και έτσι προκαλούν την αφθονία της παραγωγής, την ευετηρία της εποχής, τη ευθηνία της συγκομιδής. Αυτά είναι τα μαγικά δρώμενα.

Τέτοια αργέγονα τελεστικά ήσαν τα Κάρνεια, ειδικά για τον τρυγητό, γενικά για τον πλούτο των καρπών της γης (Σταφυλοδρομία και η σημασία της). Πολυήμερη εορτή, από 7^{ης} μέχρι και 15^{ης} (πανσελήνου) του σεληνιακού μηνός που περιελάμβανε το τέλος του δικού μας Αυγούστου. Τα Κάρνεια αποτελούσαν πανδωρική εορτή, και όλος ο μήνας Κάρνειος ήταν γενική ιερομηνία.

[Για τα Κάρνεια δείτε τις μελέτες μου:

- 1/ «Κάρνεια Ιερομηνιακά»,
- 2/ «Ολυμπία και Σπάρτη: Ιδέα και Πραγματικότητα της Δωρικής Ουσίας του Ελληνισμού»,
- 3/ «Για τα Κάρνεια»,

στον ιστότοπο του Ινστιτούτου, τμήμα Research Projects, κατηγορία «Δωρικές μελέτες»].

Οι κοσμικοί συμβολισμοί οργανίζονται εις ενιαίες ολότητες, συγκλίνουν και συνεστιάζονται. Τα της θήλειας γονιμότητας μυστήρια της μεγάλης Μητ(έ)ρας συμπληρώνουν τα άρρενα του οργάζοντος Φαλλού. Ο Διόνυσος με την Σατυρική πριαπίζουσα ακολουθία του δεσπόζει του τρύγου και του οίνου, υγρού της σφύζουσας ζωής, με οργιώδεις μιμητικές τελετές μαγικής διέγερσης της φύσης εις εκστατικό δυναμισμό βρίθουσας πληρότητας εν θεία μέθη.

Συνέπονται δε τα ζωικά στα φυτικά. Αύγουστος είναι η εποχή μείζις των αιγοπροβάτων και οι Κριοί οργούν εις επιβατεύουσα ορμή. («Νάμουν τον Μάη γάιδαρος, τον Αύγουστο κριάρι...»).

Γεννούν τα «πράγματα» τον Ιανουάριο και η λαϊκή ετυμολογία έβγαλε το όνομα «Γε(ν)νάρης» από την γέννα αυτή). Σύμβολα κραταιά της φαλλικής γονιμότητας τα κέρατα του κριού, σήμαντρα του Καρνείου, θεού κριού.

Με την Δωρική Επανάσταση οι χυμοί της ζωής, ο οργασμός της φύσης και ο ορθισμός του φαλλού μετουσιώθηκε σε πνοή τελειότητας – όπως αργότερα ο άρτος και ο οίνος, η αρχή και το τέλος της θερινής εσοδείας από τον θερισμό στον τρυγητό, μετουσιώθηκε σε σώμα και αίμα θεού.

[Η μετάβαση από ένα σε άλλο επίπεδο θρησκευτικότητας εκφράζεται αρχιτεκτονικά στην ιδιαίτερη μορφή σημαντικών ναών του Απόλλωνα. Η Ολυμπιακή μορφή περιλαμβάνει δομές της χθόνιας γονιμότητας και της δαιμονικής κυριότητας των δυνάμεων, ως άδυτα και μυχούς ή άλλες τροποποιήσεις του καθαρού ναϊκού συμβόλου της νέας θρησκευτικότητας, του περίπτερου σηκού. Εκφράζεται η επιβολή της νέας θρησκευτικότητας επί των παλαιοτέρων.

Για τον ναό του Απόλλωνα Επικούριου στις Βάσσες της Φιγαλείας, δείτε τις πολλές μελέτες μου στον ιστότοπο του Ινστιτούτου, τμήμα Research Projects, κατηγορία «Απόλλων Επικούριος». Ειδικότερα συμβουλευθείτε την συνθετική παρουσίαση όλως των πτυχών και διαστάσεων του ζητήματος στην έρευνά μου **«Ο Ναός του Επικουρίου Απόλλωνος στις Βάσσες της Φιγαλείας»**, Τριφυλική Εστία, Νο. 22, 2016, σελ. 4-71. Κριτική βιβλιογραφία έχω παραθέσει στις μελέτες μου.

Για τον κύριο ναό της Θήρας, τον ναό του Απόλλωνος Καρνείου, την εξέδρα για επιδείξεις και χορούς δίπλα στον ναό, με τεράστιο αρχαϊκό αναλημματικό τοίχο, και τις βραχοεπιγραφές γύρω, v. H. von Gaertringen, *Thera* I, 1899, pp. 275sq.; *Thera* III, 1904, pp. 64sq.

Για τον μεγάλο ναό του Απόλλωνος στην Κόρινθο, στο ύψωμα δίπλα στην αγορά, cf. R. Stillwell, *The Temple of Apollo and some other Buildings at Corinth*, (Corinth vol. I), pp. 115-134. [Για διπλό ναό

στην Σικυώνα, με δεύτερο τμήμα άβατο αφιερωμένο στον Απόλλωνα Κάρνειο, v. Παυσανίας, II, 10, 2].

Για τους διαδοχικούς ναούς του Απόλλωνα στον Θέρμο της Αιτωλίας, δείτε τις έρευνες του Κ. Ρωμαίου, ΑΔ 2 και 4. Και Η. Drerup, *Zu Thermos B*, in Marburger Winckelmann-Programm 1963, pp.1-12.

Για την ιδιαίτερη αρχιτεκτονική ναών του Απόλλωνα, cf. V. Scully, *The Earth, the Temple and the Gods – Greek Sacred Architecture*, pp. 100-131].